

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תע"ו | פרשת אמור | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להכין סיגריה ביום טוב

א. מלאכת אוכל נפש ביו"ט ודין מתוך ג. עישון בכלל אוכל נפש או הנאת הגוף. ג. מלאכות שאומרים בהם מתוך ד. מלאכת תפירה לצורך אוכל נפש. ה. תפירה לזמן. ו. שיווי מנא ביו"ט. ז. יש לו סיגריות מוכנות.

א. מלאכת אוכל נפש ביו"ט ודין מתוך

מבואר במגילה (ו) דמלאכה שהיא לצורך אוכל נפש מותרת ביו"ט שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וגו'". וע"כ הבערת אש לצורך אוכל נפש מותרת ביו"ט שריא, וכן הוא בשו"ע (סי' תצה סעי' א, סי' תקיא ורסי' תקיח) ובמ"ב (שם סי' קא).

ואיתא בביצה (יב) דמלאכה שהותרה לצורך אוכל נפש, מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ובתנאי שיש בה צורך יו"ט קצת. וכן פסק השו"ע (רסי' תקיח). ויעויין עוד שם (כב:) ובכתובות (ו) דמ"מ לא הותר אלא דבר השווה לכל נפש. והדין כן בין באוכל נפש בין במה שהותר מדין מתוך, כדמשמע בש"ס שם. וכן הוא ברש"י (ביצה כב: ד"ה ושמואל וכג. ד"ה רבא). וכן משמע בט"ז

(סי' תקיא סי' קו-ז). וכן הוא בפמ"ג (מ"ז סי' ב) ובמ"ב (סי' קא). אלא שדבר העירוני שבאמרי בינה (יו"ט סי' ב) הביא מהחינוך (מצוה רח) דלענין צורך אכילה ושתיה ממש לא בעינן שווה לכל נפש, ורק בדבר שהוא להנאה בעינן שווה לכל נפש, וע"כ אפי' מאכל שאין דרך לעשותו אלא אצל מלכים מותר לכל אדם לעשותו, דמ"מ עיקר אכילה דבר השווה לכל נפש היא. ועי' בנש"מ א (כלל צה אות ב) שכתב שדין שווה לכל נפש הוא מה"ת, וכן הוא בפמ"ג (שם וא"א סי' קא ד ועיי"ש במ"ז סי' ב). ועי' עוד בנש"מ א (שם ד"ה ואף שעמדת) דאפי' בהבערה לא אמרינן מתוך במה שאינו שווה לכל נפש. ועי' מש"כ בשמעתא עמיקתא גליונות קמ"א וקע"ו.

ב. עישון בכלל אוכל נפש או הנאת הגוף

ולענין עישון אש חשיב דבר שהגוף נהנה ממנו כאכילה ושתיה ודינו כאוכל נפש. הנה מציינו למ"א (סי' רי"ט סי' ט) שכת' בנוגע לברכת הנהיין, דצ"ע באותן שנותנים הטבאק לתוך השפופרת ומדליקין אותו, ושואבין העשן לתוך פיהם וחוזרים ופולטים אותו, אי דמי לטועם ופולט שא"צ ברכה, או דילמא דמי לריח שצריך לברך, ק"ו כאן שגם הגוף נהנה ממנו שהרבה שבעים ממנו כמו שאכלו ושתו. וצ"ע, עכ"ל. מבואר שהגוף נהנה מהעישון ונותן הרגשת שובע כאוכל ושתיה. ולפי"ז י"ל שעישון בכלל אוכל נפש ממש. ובדרך זה כת' בשכנה"ג (סי' תקסז) וע"כ ס"ל לאסור עישון בתעניות.

אולם במו"ק (שם) דחה דברי המ"א שאין בזה שום צד אכילה כי אין הנאה לא לחיך ולא למעיין מתמרות עשן. והביאו המגן גבורים (שם). ועי' דבריהם כתב המ"ב (סי' ק"ז) שאין לברך על העישון. יוצא לכאן י"ל דאין זה בכלל אוכל נפש כי אפי' הנאה אין בו. אלא שבתשובת דרכי נועם (או"ח סי' ט ד"ה ומציאת) כת' דמצמצת העשן דבר פשוט הוא שהשותים אותו יש להם הנאת נפש שנהנים בו, ע"כ. ונראה שק"ו בזמננו שע"י תוספות שמוסיפים בטבק נהנין ממנו. ומ"מ אכתי י"ל דלא מברכים ע"ז כמ"ש המו"ק שאין בזה משום אכילה דסו"ס אין כאן הנאה לא לחיך ולא למעיין. ולפי"ז יוצא שעישון הוא בכלל אוכל נפש, אלא דעי' בשמעתא עמיקתא גליון ש"ה שהארננו בזה והבאנו מח' האם בזה"ז שע"פ הרפואה עישון מזיק לגוף הדבר בכלל שווה לכל נפש. ואף יש סוברים שאסור לעשן אף בימות החול, וע"כ להלכה רבים נהגו שלא לעשן בפרט ביו"ט.

ומ"מ לדעת המקילין יש לדון האם מותר להכין סיגריות ביו"ט ע"י ניירות שממלאים אותם בטבק ואחר שמגלגלים אותם מדביקים הקצוות ע"י רוק.

ג. מלאכות שאומרים בהם מתוך

והנה הרמב"ם (יו"ט פי"א ה"ד, ועי' פי"ג ה"י"ב) כת' שכל מלאכה שחייבין עליה בשבת, אם עשאה ביו"ט שלא לצורך אכילה, לוקה, חוץ מהוצאה והבערה, שמתוך שהותרה הוצאה ביו"ט לצורך אכילה, הותרה שלא לצורך אכילה, לפיכך מותר ביו"ט להוציא קטן וס"ת ומפתח, וכן מותר להבעיר אע"פ שאינו לצורך אכילה, ושאר מלאכות כל שיש בהם לצורך אכילה, מותר, כגון שחיטה ואפיה ולישה וכיוצא בו. וכל שאין בהם צורך אכילה, אסור, כגון כתיבה ואריגה ובנין וכיוצא בהן, ע"כ. וביאר המגיד משנה (שם) דדעת הרמב"ם דכל מלאכה שהיא באכילה, כגון שחיטה וכו', אפי' עשאה שלא לאכילה, אינו לוקה. וכל מלאכה שאינה באכילה כגון כתיבה ואריגה, אפי' עשאה לאכילה, לוקה, חוץ מן הבערה, דאע"פ שאינו באוכל נפש עצמו, אפי"ה אם עשאה שלא לאכילה, אינו לוקה, וחוף מהוצאה שהיא מלאכה באוכל נפש עצמו, ע"כ.

אולם עי' בתוס' בשבת (צה. ד"ה והרודה) שחולק על הרמב"ם וס"ל שאף מלאכות שאינן לאכילה הותרו לצורך אוכל נפש מדין מתוך. וכן הוא בחי' הרמב"ן, הר"ן והריטב"א שם. וכן פסק הפר"ח (סי' תצה) וצירף דעתם בתשובת באר יצחק (סי' יד) הובא להלכה במ"ב (סי' תרלו סי' א).

ועי' בפנ"י (ביצה כג. ד"ה שם), בנש"מ א (כלל פ סי' א) ובמ"ב (סי' תקיח סי' קא) שנקטו דדוקא במלאכות המיוחדות לאוכל נפש אמרינן מתוך, כגון הוצאה, הבערה, שחיטה, אפיה ובשול, ואף דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא וגו', קבלו חז"ל דהכונה הוא אותן מלאכות הרגילות להעשות לצורך אוכל נפש אפי' אם עתה אין כוונתו לצורך אכילה התירה התורה. ועי' בחי' החת"ס (ביצה יב) הטעם שהותרו רק מלאכות המיוחדות לאוכל נפש.

ד. מלאכת תפירה לצורך אוכל נפש

והנה הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תקעו) כתב שמותר לתפור עוף שמילאהו בשר כתוש מבפנים ביו"ט שהרי אותה תפירה צורך אוכל נפש היא, ע"כ. וכן פסק השו"ע (סי' תקט סעי' א). מבואר דמלאכת תופר הותרה לצורך אוכל נפש. ועי' בחיי"א (כלל פו אות ב) שתמה ע"ז דהרי לשיטת הרמב"ם הני"ל דכל מלאכות כאורג ובונה, אסור אפילו לצורך אוכל נפש, אפשר דאסור וצ"ע, ע"כ.

והקהלות יעקב (לבעל החו"י על סי' תקט) כתב דשרי כי אין תפירה באוכלין כי אינו דבר המתקיים ועוד דמלאכה שברשותו הוא ואינו כדרך מלאכה שעושים לימים רבים דמותר כמ"ש הר"ן והרשב"א גבי טחינת פלפלין כמובא בשמם בסימן תצ"ה, אבל ודאי דאסור לתפור שק להכניס בתוכו מילוי של אוכלין לבשל בקשר של קיימא דקשירה לא הותרה משום אוכל נפש, ע"כ. מבואר מדבריו דלעולם מלאכת תופר אסורה לצורך אוכל נפש ואף אינה בכלל מכשירי אוכל נפש.

אולם בבאיור הגר"א ובמ"ב (סי' קטו) נקטו דשרי כי זה בכלל מכשירי אוכל נפש. ועי' בפמ"ג (תפוחי יו"ט פי"ב אות א) שכת' דאף לאוסרים מלאכות שאין עיקרן לאכילה (כמבואר לעיל אות ג), כל זה דוקא לרבו דס"ל דמכשירי אוכל נפש אסורים, אבל לרבי יהודה (והכי קיי"ל) דמכשירי אוכל נפש מותרים ביו"ט ודאי אין מקום לזה דפשיטא מה"ת שריא אף בנין ואריגה אם הוא לצורך אוכל נפש, ע"כ. [ועי' עוד בשעה"צ (סי' תק א אות ב) דס"ל שכתובה באוכלים אף לצורך אוכל נפש אסורה. וי"ל דהיינו טעמא כי אין בתיקון זה צורך אוכל נפש].

פניני הלכה

הוציאו בטעות ס"ת קטן האם אפשר להחליפו באחר

עובדא הוה בבהכ"נ שהיו מונחים בארון קודש ב' ספרי תורה המוכנים לקה"ת של הפרשה, אי בגודל רגיל והשני קטן יותר, ודרכם היה להוציא לקה"ת באותו מנין את הספר הגדול, מפני שספר זה היה נח יותר לבעל קורא שהיה קורא באותו מנין. והנה כאשר כיבדו את אחד המתפללים בהוצאת הס"ת הוציא את הס"ת הקטן, ומיד לאחר הוצאתו קודם מסירתו לחזן נתנו המתפללים דעתם על כך, ונתעוררה השאלה אם מותר להחזירו לארון ולהוציא הספר השני, או שיש לאסור בזה מחמת פגמו של ראשון.

דהנה תנן ביומא גבי כהן גדול ביה"כ (סח:) וקורא אחרי מות ואך בעשור וגולל ס"ת ומניחו בחיקו, ואומר יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ובעשור שבחומש הפקודים קורא ע"פ.

ומקשינן בגמ' (ע) אמאי קורא ע"פ נגולל ונקרי, אמר רב הונא בריה דרבי יהושע אמר רב ששת לפי שאין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור (פרש"י שיהו מצפין ודוממין לכך). ומקשינן ונייתי אחריתא ונקרי, רב הונא בר יהודה אמר משום פגמו של ראשון (פרש"י שלא יאמרו חסר הוא). ור"ל אמר משום ברכה שאינה צריכה. ואמרינן התם דהא דחיישינן לפגמו של אחר ה"מ בחד גברא בתרי ספרי, אבל בתרי גברי העולין בתרי לית לן בה.

ותרי דינים אלו, דאין גוללין ס"ת בציבור, והא דאין קורין לאחד ב' ספרי תורה משום פגמו של ראשון נפקו לדינא בשו"ע או"ח סי' קמ"ד (סי' ג וסי' ד).

ומצינו במדרי"ג (גיטין סי' תס"ג) שכתב דס"ת שנקרע שלש שיטיין, אין קורין באותה היריעה, אבל בשאר היריעות קורין, והא דאיתא בפרק הנויקין דס"ת שחסר יריעה אין קורין בו, מסתבר טעמא משום כבוד הציבור, ומוטב ידחה כבוד הציבור היכא דלא אפשר, קודם שתדחה תקנת חכמים שנתקן מימי משה לקרות בתורה. וכה"ג אמר שילהי פרק בתרא דמגילה אין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור, ומעשים בכל יום שגוללין ביו"ט או בר"ח שאין שם ס"ת אחר. וכיוצא ב' כתב הריטב"א (יומא ע) - ובחגים ובמועדים ובכל מקום שאמרו להוציא בו תורות, במקום שאין שם אלא תורה אחת גוללין וקורין, שלא אמרו שאין גוללין ס"ת בציבור אלא בדבר שאינו סדרו של יום, כלומר שאינו מעיקר הסדר. ונראה שאף בזמן דליכא מתורגמן, ולא אמרו כדי שיפסוק המתורגמן אלא במקום שיש שתי תורות, אבל כשאין שם אלא תורה אחת הא עדיף שלא לחוש לכבוד הציבור משנבטל קריאת סדר היום.

והביא דבריהם בב"י (סי' קמ"ד) וכתב - והרשב"א כתב בתשובה שאלת ר"ח שחל להיות בשבת שמוציאין ב' ס"ת, אם אין להם אלא ס"ת אחד אם מותר לקרות המאורע בחומשין שלנו. תשובה מותר לקרות המאורע בחומש שהרי פרק בא לו התיירו לקרות ע"פ אע"פ שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ, ואסור לגלול מפני כבוד הציבור, וכ"ש כאן שקורין בכתב שאין גוללין, ע"כ. והעולם לא נהגו אלא כסברא ראשונה. עכ"ל הבי"י.

והובא לדינא במחנה"ב (קמ"ד סי' יד) דהיכא דאין להם אלא ס"ת אחד והם צריכים לקרות בשני עניינים גוללין, וידחה כבוד הציבור.

והנה מציינו במחזיק ברכה (סי' קמ"ד סי' א) דיצא לדון ככה"ג דהוציא ס"ת שאינו פתוח בסדר היום, ובעודנו עומד חוץ לארון וזכרו בכך, אם עדיף להחזירו לארון ע"מ שלא לגלול בציבור, או דעדיף טפי להוציאו ולגללו בציבור ולא להחזירו לארון מחמת פגמו של ראשון. וכתב דדעת הרב שמש צדקה (או"ח סי' ל"א) דאין להחזירו לארון, משום פגמו, אלא יגללו זה שבחוף ויכניוהו לקרות בו. ואילו דעת כמהר"ר יעקב

